

Магістр 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ

РИЗИКИ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ЇХ РІВНЯ

Анотація. Розглянуто питання комплексної оцінки банківських ризиків. Визначено показники, які дають змогу оцінювати ризики з метою їх мінімізації й отримання банківською установою максимального прибутку.

Аннотация. Рассмотрен вопрос комплексной оценки банковских рисков. Определены показатели, которые дают возможность оценивать риски с целью их минимизации и получения банковским учреждением максимальной прибыли.

Annotation. The question of complex estimation of bank risks is considered. The indexes that give an opportunity to estimate risks with the aim of their minimization and receiving the maximal profit by banks are determined.

Ключові слова: банківські ризики, оцінка ризику, рейтингова оцінка, статистичні методи оцінки, експертні методи оцінки, коефіцієнтний аналіз, метод рейтингові.

Банки, здійснюючи свої операції з метою отримання прибутку, наражаються на ризики, тому необхідно оцінювати й контролювати їх. Система оцінки ризиків передбачає застосування цілої низки критеріїв, призначених для визначення їх ступеня. Зазначена система дає змогу послідовно виявляти й оцінювати ризики та визначати місце кожного банку в ряді розподілу. Актуальність цієї теми зумовлена необхідністю вивчення методів оцінки ризиків.

Вивченням цього питання займаються такі вчені: Шевченко Р. І., Вітлінський В. В., Пернаківський О. В., Гуцал І. С., Примостка Л. О., а також А. Камінський, С. Прасолова, О. Васюренко [1 – 7].

Як свідчить практика, у процесі діяльності перед банківськими установами постають різні види ризиків, що характеризуються між собою місцем та часом виникнення, зовнішніми та внутрішніми умовами, які впливають на них, способом аналізу ризиків і методами їхнього прояву.

Класифікацію банківських ризиків наведено в таблиці [8 – 10].

Таблиця

Банківські ризики

Вид ризику	Характеристика
1	2
Кредитний	Невиконання позичальником зобов'язань щодо кредитора
Процентний	Небезпека фінансових втрат через коливання ринкових процентних ставок та зміну вартості кредиту
Валютний	Імовірність валютних втрат через зміну курсу іноземної валюти щодо національної в період між укладенням угоди і фактичними розрахунками за нею
Курсовий	Виникає у зв'язку з коливанням ринкової вартості валют
Інвестиційний	Імовірність виникнення непередбачуваних фінансових втрат у ситуації невизначеності умов інвестиційної діяльності
Інфляційний	Спричинений непередбачуваним зростанням втрат унаслідок інфляційних процесів
Ціновий	Імовірність виникнення непередбачуваних фінансових втрат від зміни цін (вартості) на окремі фінансові інструменти
Податковий	Небезпека втрат, зумовлених змінами податкового законодавства (збільшенням ставок податків, відміною чи зменшенням податкових пільг, зміною термінів сплати податків тощо)

Закінчення таблиці

1	2
Портфельний	Сукупний ризик втрати капіталу, вкладеного в інвестиційний портфель

© Ткачова О. В., 2013

Трансляційний	Ризик валютних втрат від перерахування суми коштів з однієї валюти в іншу (при
---------------	--

	щорічній переоцінці валютного боргу)
Нових видів діяльності	Пов'язаний із запровадженням нових видів діяльності у банківській установі, таких, як факторинг, лізинг тощо
Формування депозитної бази	Пов'язаний із необґрунтованою депозитною політикою банківської установи, невдалим вибором відсоткових ставок та неправильним формуванням кредитного портфеля
Поточних витрат банку	Пов'язаний із необґрунтованою політикою банківської установи у сфері витрат
Банківських зловживань	Пов'язаний із шахрайством та неправильною політикою банківської установи
Ліквідності банку	Небезпека втрат у випадку неспроможності банку покрити свої зобов'язання

Усі види банківських ризиків взаємозалежні і впливають на діяльність банку. Незначна зміна одного із видів ризику істотно впливає на інші і зумовлює зміну майже всіх інших ризиків [11].

Ураховуючи те, що окремих ризик характеризується невизначеністю та можливістю випадкової негативної події, його рівень визначається ймовірнісними показниками залежно від ступеня точності розрахунку ймовірності випадкової події. За тематикою розрізняють такі види методів дослідження: математична ймовірність; статистичний метод; метод експертних оцінок; аналітичний метод; метод коефіцієнтного аналізу; метод рейтингів; стрес-тестування; дюрація; метод аналогій; комбінований метод.

За алгоритмом математична ймовірність визначається як відношення кількості подій, які реально настали, до загальної кількості подій, у яких можлива поява такого випадку.

Статистична оцінка – це відносна частка появи випадку певного виду в сукупності випадків різного виду.

Метод Монте-Карло є одним із найефективніших статистичних методів, його суть полягає в моделюванні випадкових процесів із заданими характеристиками. Цей метод дає змогу проаналізувати різні "сценарії" в реалізації проекту та врахувати різні фактори, які впливають на ризиковість події [12].

VaR-метод базується на статистичних даних щодо волатильності ринкових показників та їх взаємної кореляції, що дає можливість розрахувати ринкову вартість фінансових інструментів із визначення рівня ймовірності.

Метод експертних оцінок використовується при відсутності або обмалі інформації про ризиковість подій, тоді їх оцінка здійснюється на основі фактичних об'єктивних даних на основі суб'єктивних знань і навичок про конкретну ситуацію випадку.

Різновидом експертного методу є метод Делфі. Його особливістю є анонімність і керований зворотний зв'язок, тобто експерти анонімно дають відповіді на поставлені запитання, а зворотний зв'язок дає змогу узагальнений результат довести до них.

Метод "дерева рішень" передбачає графічну побудову варіантів рішень, що можуть бути прийняті, і на основі розрахунку ймовірності виникнення ризикової події експерти роблять узагальнену оцінку.

Метод коефіцієнтного аналізу полягає в зіставленні економічних коефіцієнтів, які характеризують стан об'єкта з відповідними середніми знаннями їх за певний період часу, і на основі порівняння оцінної ймовірності настання ризиковості подій.

Окрім конкретних рівнів ризиків, у банківській практиці розрізняють також допустимий розмір ризиків різного виду, який визначається політикою банку через певні стандарти (ліміти на нормативні показники).

Метод рейтингів передбачає, що кожен банк за певною методикою розраховує відповідний рейтинг певної ризикової позиції та на основі порівняння з фактичними значеннями даної позиції робить свою оцінку щодо ймовірності настання ризикових подій.

Аналітичні методи базуються на теорії ігор і містять такі етапи: вибір результативного показника; визначення факторів, які впливають на результативний показник; розрахунок значень результативного показника при зміні факторів ризику.

Дозволяє проаналізувати в динаміці зміну важливих кількісних показників ризику залежно від зміни факторів, які впливають на них, метод "стрес-тестування".

За допомогою методу дюрації відображається чутливість поточної вартості фінансового інструмента до зміни процентних ставок [12].

Для інтегрованого кількісного виміру ризику, що має кілька джерел виникнення, використовують метод RAROC. Показник RAROC фактично є вдосконаленням показників (ROE та ROA), які характеризують дохідності відповідно капіталу та активів з метою врахування ризику.

GAP-метод використовують для оцінки процентного ризику та ризику ліквідності. Згідно з цим методом певні активи та пасиви розподіляються на часові періоди. Порівнюючи потоки, отримані від розміщених активів і зобов'язань за кожен часовий період, визначають і оцінюють рівень ліквідності.

Метод аналогій для оцінки рівня ризиків застосовують при аналізі нових продуктів чи проектів. Суть його полягає в перенесенні аналогічної ситуації на об'єкт дослідження [4].

Комбінований метод використовує переваги всіх методів оцінки ризиків. Так, статистичний метод як результат оцінки минулого може поєднуватися з елементами аналітичного й експертного методів тощо.

Таким чином, можна зробити висновок, що аналіз банківських ризиків є дуже важливим етапом в управлінні діяльністю банківської установи, але на сьогоднішній день здійснювати його повно та ефективно немає можливості внаслідок відсутності інформаційно-аналітичних систем та єдиних методів для аналізу банківських ризиків, що стає однією з причин кризових явищ, тому потребує подальших досліджень. Раціональне використання наведених методів допоможе банкам оптимізувати рівень існуючих ризиків.

Література: 1. Шевченко Р. І. Банківські операції: НМП / Р. І. Шевченко. – К. : КНЕУ, 2003. – 276 с. 2. Кредитний ризик комерційного банку : навч. посібн. / В. В. Вітлінський, О. В. Пернарівський, Я. С. Наконечний та ін. ; за ред. В. В. Вітлінського. – К. : Т-во "Знання", КОО, 2000. – 251 с. 3. Гуцал І. "Базель II" та сучасні тенденції до регулювання банківських ризиків / І. Гуцал, В. Брич, О. Вовк // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2005. – Вип. 5-2. – С. 11–16. 4. Примостка Л. Економічні ризики в діяльності банків / Л. Примостка // Банківська справа. – 2004. – № 3. – С. 21. 5. Камінський А. Б. Дослідження систем управління ризиками в банках України / Камінський А. Б. // Проблеми економічної кібернетики : науково-методична конференція, м. Київ, 15–17 вересня 2005 р. – Донецьк : ТОВ "АПЕКС", 2005. – С. 189–191. 6. Прасолова С. Проблеми оцінки та управління процентним ризиком комерційних банків: актуальні аспекти / С. Прасолова // Вісник НБУ, 2007. – № 9. – С. 36–39. 7. Васюренко О. В. Банківські операції : навч. посібн. / О. В. Васюренко. – К. : Знання, 2004. – 324 с. 8. Бідник Н. Б. Курсові коливання: фактори та їх вплив на економіку / Н. Б. Бідник, Х. В. Кузь // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. пр. – Львів : РВВ НЛТУ України, 2011. – Вип. 21.3. – С. 149–157. 9. Бюлетень Національного банку України: щомісячне аналітично-статистичне видання НБ України, 2011. – № 2(215). – С. 38–42. 10. Галасюк В. Методи оцінки кредитоспроможності позичальників / В. Галасюк // Вісник Національного банку України. – 2002. – № 2. – С. 38–42. 11. Мороз Л. В. Банківські ризики та їх вплив на діяльність банківських установ / Мороз Л. В. // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 21. – С. 221–228. 12. Бойківська Л. І. Методи оцінки банківських ризиків / Л. І. Бойківська // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону : зб. наук. пр. – 2005. – № 5. – С. 78–84.